

Inleiding

De Stichting Bomenbuurt Griffioen zet zich in voor het behoud van het oorspronkelijke en unieke karakter van de Bomenbuurt en voor de belangen van de bewoners.

De stichting onderhoudt daartoe, met buurtbewoners als vrijwilligers, zelf het openbaar groen in deze wijk en het bestuur van de stichting is gesprekspartner voor de gemeente Middelburg en voor Woongoed, de eigenaar van de woningen.

Om de bewoners van de huizen regelmatig te betrekken bij onze mooie Bomenbuurt en op de hoogte te houden van wat gedaan wordt, beheert de stichting de website www.griffioengroen.com en wordt iedere twee maanden het blaadje **BOMENBUREN** verspreid.

In de loop van de jaren hebben in **BOMENBUREN** verschillende series artikeltjes rond eenzelfde onderwerp gestaan. Drie van deze series zijn, enigszins bewerkt, in dit boekje verzameld:

- | | |
|-----------------------------------|---------|
| 1. Voordat de Bomenbuurt er was | blz. 2 |
| 2. Het ontstaan van de Bomenbuurt | blz. 16 |
| 3. Bomen in de Bomenbuurt | blz. 34 |

Serie 1 en 2 zijn geschreven door Piet de Rijke, serie 3 door Ineke Willeboordse. Voor de inhoud van serie 2 is, naast diverse andere bronnen, gebruik gemaakt van het artikel 'De Griffioen, een wijk apart' in 'Nehalennia' (zomer 2002), geschreven door oud-buurtbewoner Piet Smallegange. Het artikel is o.a. te vinden op tijdschriftenbankzeeland.nl.

We wensen u veel leesplezier!

Het bestuur van de Stichting Bomenbuurt Griffioen

Mailadres: stboomgrif@zeelandnet.nl

Voordat de Bomenbuurt er was ... (1)

Ooit lag achter de duinen van Walcheren een enorm moerasgebied waarin een dikke laag veen gevormd was (laagveen). Nadat, als gevolg van de toenmalige zeespiegelstijging, rond 400 na Chr. de duinen doorbraken drong de zee steeds dieper het land in. Het zeewater spoelde over het land en diepe geulen werden uitgeschuurd.

De stroomsnelheid van het water in deze geulen was hoog. Daardoor kon er in de geulen geen zand of klei afgezet worden. Maar wanneer het water bij hoog tij vanuit de geulen over het land stroomde, viel daar de stroomsnelheid weg en werd zand en klei achter gelaten. Het zwaardere zand viel eerst en vormde dicht naast de geul oeverwallen. De lichtere kleideeltjes werden verder van de geul vandaan afgezet. Zo ontstond er een enorm schorregebied dat doorsneden werd door krekten.

Onder de zware kleilaag ging het veen steeds meer inklinken. Daardoor kwamen de zanderige oeverwallen van de krekten op den duur flink hoger te liggen dan het omliggende land. Wanneer door dit proces de bodem van een kreek boven het grondwaterpeil kwam te liggen, voerde de kreek geen water meer af. Op deze manier verzanden de oude krekten steeds meer en werden kreekruigen.

De wegen op Walcheren liggen vanouds op het zand van deze kreekruigen en volgen zo het kronkelende patroon van de oorspronkelijke krekten. Bij veel (land)wegen is dit nog steeds heel herkenbaar.

Tussen de kreekruigen in liggen de poelgebieden. In deze gebieden is de veenlaag in de loop van de eeuwen verder ingeklonken door het gewicht van de daarop liggende kleilaag en door moertering (zie het volgend artikeltje). De poelgebieden liggen daardoor lager dan de kreekruigen. Walcheren wordt om die reden wel eens vergeleken met een poffertjespan: de poelgebieden zijn de kommetjes, de kreekruigen de randen er van.

De poelgebieden stonden in de winter vaak onder water. Het was dus het beste om op of bij de hoger gelegen kreekruigen te gaan wonen. Daar werden dan ook de boerderijen gebouwd en daarover liepen de wegen. Ook de Seisweg ligt op zo'n kreekrug. Op oude kaarten is te zien dat er omstreeks 1500 al bebouwing langs de Seisweg was.

De onderstaande kaart is ± 1750 getekend door Willem Hattinga. Hij was een bekend en gewaardeerd cartograaf en kreeg o.a. opdrachten van stadhouder Willem IV, de Raad van State en de Statengeneraal. Samen met zijn zoons maakte hij kaarten van Zeeland, waaronder een gedetailleerde kaart van Walcheren. Op die kaart zijn ook de belangrijkste buitenplaatsen aangegeven.

Het kaartje is een deel van deze Hattingakaart. Duidelijk zijn de hoger gelegen 'randen' van onze Bomenbuurt te zien: de Seissingel, de Seisweg en het Stadswegje (nu Griffioenstraat). Ook zijn de Domburgse watergang en de buitenplaats 'Griffioen' aangegeven. Langs de Seisweg (dus op een kreekrug) en langs de Seissingel is bebouwing zichtbaar. En de Bomenbuurt? U ziet dat onze woningen in een voormalig poelgebied staan, een gebied dat toen nog volledig onbebouwd was.



Voordat de Bomenbuurt er was ... (2)

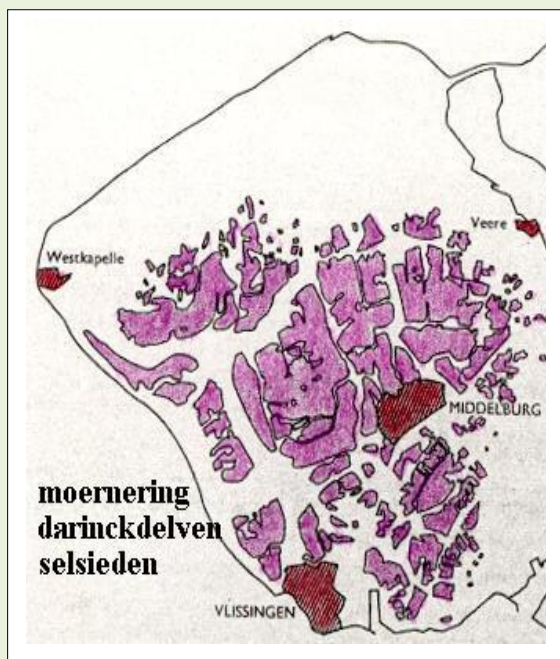
Op het eerste kaartje zagen we dat de woningen van de Bomenbuurt in een voormalig poelgebied gebouwd zijn. De bodem van de poelgebieden bestond uit veen met daarop een dikke kleilaag. Dit veen was door overstromingen in het verleden doordrenkt geweest met zeewater en bevatte daardoor zout. Zout leverde in de Middeleeuwen veel geld op. In de poelgebieden in Zeeland werd daarom vaak veen gewonnen om het zout er uit te halen. Dit proces werd 'moernering' genoemd.

Bij moernering werd de bovenliggende kleilaag weggegraven om het daaronder liggende veen naar boven te kunnen halen. Dit veen (ook wel 'darinck' genoemd) werd daarna gedolven en vervolgens eerst gedroogd. (Moernering werd om die reden ook wel 'darinck-delven' genoemd.)

Na droging werd de turf die zo verkregen was, verbrand. Daarna werd aan de overgebleven as dat al zout bevatte ook nog eens zout zeewater toegevoegd. Dit mengsel werd vervolgens in grote, platte ijzeren pannen gekookt (koken = 'sieden') tot het water verdampt was. Voor dit koken

waren eenvoudige houten gebouwtjes neergezet, zoutketens genoemd. Uiteindelijk bleef het zout ('sel') over.

Behalve darinck-delven werd moernering dan ook wel 'sel-sieden' genoemd.



Op het kaartje zijn de moerneringsgebieden op Walcheren in de late Middeleeuwen getekend.

Te zien is dat het gebied van de Bomenbuurt een van deze moerneringsgebieden was.

Zout was kostbaar! Koelkasten waren er niet en gezouten voedsel kon langer bewaard worden. De zouthandel bracht daardoor veel geld op. In de Chronijck van Zeelandt (uit 1644) is te lezen: *“De asschen van desen verbranden Darinck heeft dien van Zeelandt eertijds de soudtneeringhe (= zouthandel) ende groote rijkdom ghegheven.”*

Behalve om zout te winnen kon het gedroogde veen ook als turf, dus als brandstof, gebruikt worden. Daarom werd er ook veen gedolven om na droging als turf verhandeld te kunnen worden.

Moertering bracht dan wel geld op maar de nadelen van moertering waren groot! Nadat de bovenliggende kleilagen verwijderd waren en het veen gewonnen was, werden de ontstane veenputten wel gedempt met de klei die er op gelegen had maar in de loop van de tijd ontstond er toch een forse bodemdaling. Bij een dijkdoorbraak, die regelmatig voor kwam, kon de zee daardoor verder het land in en veel grotere verwoestingen aanrichten. Daarom werd in Zeeland vanaf 1515 moertering verboden.

Ook onze Bomenbuurt was een moerteringsgebied, al ging het hier waarschijnlijk vooral om de turf en niet om het zout. Deze moertering is er mede de oorzaak van dat, zoals we de vorige keer zagen, de bodem van ‘ons’ poelgebied (de Bomenbuurt) lager ligt dan de omliggende kreekruigen (o.a. Seisweg en Griffioenstraat).

P.S. Wanneer u vanaf het bruggetje over de Domburgse watergang naar de Koninginnelaan gaat, ziet u aan beide kanten een holle-bollijg weilandje. Een duidelijk zichtbaar spoor van vroegere moertering in dat gebied.



Darinck Delven (Stadhuismuseum Zierikzee)

Schilderij uit ±1540 waarin de verschillende stadia van moertering te zien zijn.

Voordat de Bomenbuurt er was ... (3)



Kadastraal minuutplan 'Bomenbuurt' (1832)

Het Kadaster is een register van alle onroerende goederen zoals grond, huizen, e.d. Bij de invoering van het Kadaster, in de tijd van Napoleon, werden alle percelen grond in Nederland, gebouwd en ongebouwd, door landmeters in kaart gebracht. Zo ook het gebied van onze Bomenbuurt.

Op het kadastraal kaartje uit 1832 dat hiernaast afgedrukt is zijn de verschillende percelen in onze buurt te zien, gescheiden door sloten (de rechte lijnen). Het kaartje is bewerkt waardoor op de achtergrond de huidige bebouwing te zien is. Zo kunt u de plaats van uw huis nagaan.

In het eerste artikeltje zagen we dat de Bomenbuurt een laaggelegen poelgebied was, omringd door hoger gelegen kreekruigten zoals de Seisweg. Op de kreekruigten werden de boerderijen gebouwd en de grond op en naast de kreekruigten was geschikt als bouwland. De lager gelegen poelgebieden kregen weiland als bestemming omdat ze in de winter onder water stonden. Dat alles herken je op dit kaartje.

Wanneer we op het kaartje langs de Seisweg (in de rechterbovenhoek) kijken, zien we aan de linkerkant als een groot rood vlak de boerderij van C. Reijnierse aangegeven. Deze Cornelis Reijnierse was in 1832 de eigenaar van vrijwel alle grond in onze Bomenbuurt. Naast de 16 percelen op het kaartje had hij nog meer grond. Zijn boerderij stond ongeveer op de plaats waar nu het doktershuis op Seisweg 29 is.

Naast zijn erf was een boomgaard (waar nu o.a. de eerste huizen van de Essenlaan staan), daarnaast twee percelen bouwland (waarop de volgende huizen van de Essenlaan gebouwd zijn). Op de plaats van de huizen in een deel van de Lijsterbeslaan was in 1832 een kleine strook bos, omringd door sloten. Alle andere percelen – verder van de Seisweg vandaan en dus lager gelegen – waren weilanden. Verreweg de meeste huizen in onze Bomenbuurt zijn dus in voormalige weilanden gebouwd.

Verder zijn rechtsonder op het kaartje de huizen op de singel en van de Jodengang zichtbaar en linksonder de Domburgse Watergang. Aan de onderkant is net niet meer de grond te zien die bij 'Huize De Griffioen' hoorde. In 1832 was jhr. Ewout van Vredenburg de eigenaar van deze buitenplaats. De huidige huizen van Park de Griffioen staan op het grondgebied dat in 1832 bij 'De Griffioen' hoorde.

Voordat de Bomenbuurt er was ... (4)

Op het vorige kaartje zagen we dat in 1832 alle grond in de Bomenbuurt het eigendom was van Cornelis Reijnierse die zelf een grote boerderij aan de Seisweg bewoonde. Ook konden we op het kaartje zien waar in 1832 de sloten lagen. Uit de luchtfoto hiernaast blijkt dat tijdens de tweede wereldoorlog, dus ruim 100 jaar later, er nog niet veel veranderd was. Het slotenpatroon was nog grotendeels hetzelfde. Boerderij en grond waren nog steeds in handen van de familie Reijnierse.

Op 4 september 1944 viel Antwerpen met een vrijwel onbeschadigde haven in handen van de geallieerden maar om van de havens van deze stad gebruik te kunnen maken, moest eerst de Westerschelde vrij bevaarbaar zijn. Walcheren beheerste de toegang tot de Westerschelde. Het was dus nodig op korte termijn dit eiland te veroveren.

De Duitsers hadden op Walcheren ver achter de duinen grote bunkerstellingen met vérdragend geschut gebouwd. Een onmiddellijke aanval zou een zware strijd vergen en zou veel mensenlevens kosten, zowel onder de militairen als onder de burgerbevolking. Het geallieerde opperbevel besloot daarom Walcheren onder water te zetten door middel van het bombarderen van zeedijken. De bedoeling was vooral om zo het zware geschut in de bunkers achter de duinen buiten werking te stellen doordat het water daar kortsluiting zou geven in de elektrische leidingen. Bovendien zouden de wegen voor Duitse militairen en versterkingen onbegaanbaar worden.

Op 3 en 7 en 11 oktober 1944 bombardeerden geallieerde vliegtuigen de zeedijken bij Westkapelle, Vlissingen en Veere waardoor Walcheren steeds verder onder water kwam te staan. Voorafgaand aan deze bombardementen werden door de Engelse luchtmacht foto's van Walcheren genomen. Ook tijdens het begin van deze inundatie werden dagelijks luchtfoto's gemaakt om te zien hoever het zeewater al gekomen was.

De hiernaast afgedrukte luchtfoto van onze buurt is op 14 oktober 1944 door een Engels verkenningsvliegtuig gemaakt. Het zeewater had toen een deel van Walcheren nog niet bereikt en ook het grondgebied van de Bomenbuurt stond nog droog.

Op de foto zijn de Singel, de Jodengang en de Seisweg met de grote en naar achter uitstekende boerderij van Reijnierse goed te herkennen. Ook het slotenpatroon is goed te zien. En verder is duidelijk dat in 1944 heel de wijk nog onbebouwd was (onze huizen zijn pas rond 1950 gebouwd).

Na enkele weken kwam het water tot de bolwerken van Middelburg. Ook het grondgebied van onze Bomenbuurt stond toen onder water. Oudere huizen op de Seisweg, de Singel enz. zijn sindsdien 'waterhuizen' waar ook nu de bewoners soms nog last hebben van optrekkend zout.



Voordat de Bomenbuurt er was ... (5)

Nog een keer over het zeewater dat in de winter van 1944-1945 tot de bolwerken van Middelburg kwam en waarbij ook het grondgebied van de Bomenbuurt volledig onder water stond.



Op bovenstaande foto is een deel van de Seissingel te zien. Achter de huizen op de singel ziet u huizen van de Jodengang en rechts-bovenaan ligt aan de Seisweg de grote boerderij van dhr. Reijnierse (zie de vorige artikeltjes). Links-bovenaan de huizen van wat toen het Stadswegje was (nu Griffioenstraat). Tussen dit wegje, de Seisweg en de Seissingel ligt het ondergelopen gebied van wat nu de Bomenbuurt is. Heel 'ons' gebied was dus één grote watervlakte.

Op de Seissingel staat naast Villa Waterwijk (nr. 12a) een gedenk-
teken waarop aangegeven is wanneer de inundatie van Walcheren
began (3 oktober 1944) en wanneer de laatste dijk gedicht werd
(22 februari 1946). Ook staat op dit gedenkteken hoe hoog het water
gekomen is. De hoogste waterstand op de Seissingel werd bereikt op
19 januari 1945 en was **'Plus 2,05 m NAP'**.

Naast de onderstaande foto van het gedenkteken zijn op het kaartje de huidige gemiddelde hoogten van onze straten gezet (getallen afkomstig uit het Actuele Hoogtebestand Nederland). Wanneer we deze getallen combineren met de waterstand op het gedenkteken blijkt bij vloed het water in onze Bomenbuurt dicht bij de Seisweg 1,5 m hoog gestaan te hebben en op het diepste punt ruim 2,5 m hoog.

Meer dan een jaar had het zoute zeewater vrij spel in onze Bomenbuurt. Bomen en struiken overleefden dit niet. Toen het water weg was, was alles hier kaal en doods. De wisseling van eb en vloed had er bovendien voor gezorgd dat de sloten voor een groot deel dichtgeslibd waren.

Pas nadat de oorlog voorbij was en er materiaal beschikbaar kwam, kon er volop gewerkt worden aan dichtmaken van de dijken. In december 1945 was een groot deel van Walcheren weer droog. Hard werd er gewerkt om alles te herstellen en om de grond weer voor de landbouw te kunnen gebruiken. Uit het fotoalbum van een van onze buurtbewoners blijkt dat er in juli 1947 in het noordelijk gedeelte van onze Bomenbuurt (de hoek van de Seisweg en de Griffioenstraat) alweer graan groeide.



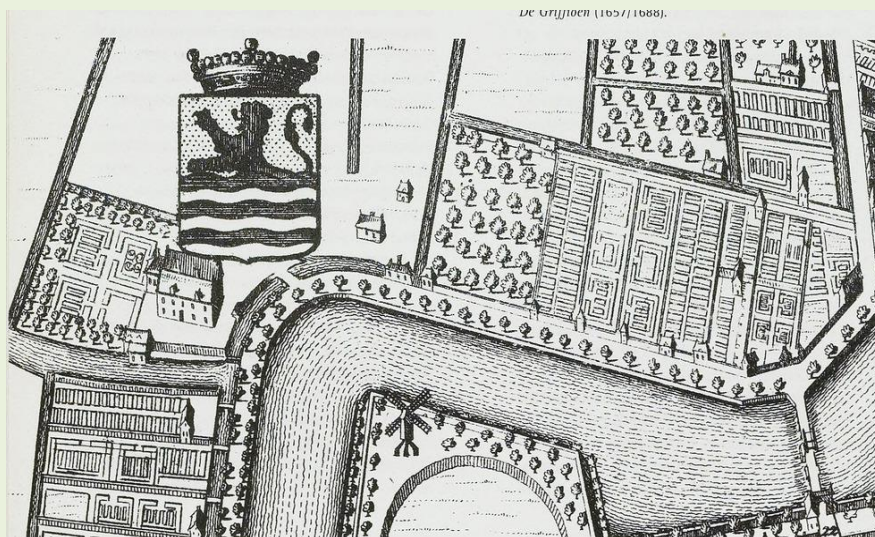
Voordat de Bomenbuurt er was ... (6)

Onze Bomenbuurt is deel van de wijk Griffioen, een wijk die na 1945 gebouwd is en die genoemd is naar 'Huize De Griffioen' op de singel. Daarom in twee artikeltjes iets over de geschiedenis van dit huis.

Middelburg was in de 17e eeuw een volle, drukke en vaak stinkende stad. Rijke kooplieden ontvluchtten graag dit stadsleven, kochten een stuk land buiten de stad en bouwden een buitenplaats. Daar hoorden vijvers, tuinen en parken bij zodat het er, zeker in de zomer, aangenaam wonen was. Buiten de Seispoort werden o.a. het kasteel Hoogerzael en 'Huize De Griffioen' gebouwd.

Het kasteel Hoogerzael is vermoedelijk rond 1800 afgebroken. Omdat het ongeveer op de plaats lag waar nu de natuurspeelplaats is, is 'Speelhof Hoogerzael' naar deze buitenplaats genoemd. Onder de grond zijn daar waarschijnlijk nog resten van dit oude kasteel aanwezig.

De buitenplaats 'De Griffioen' is in het midden van de 17e eeuw gebouwd. Op de onderstaande kaart van Cornelis Goliath in de 'Cronyk van Smallegange' (1696) staat de buitenplaats afgebeeld.



Op deze kaart is 'De Griffioen' getekend als een huis met twee trapgevels en voorzien van een achterhuis. Achter de buitenplaats is een tuin aangelegd, een complex van vierkanten en rechthoeken waar vanuit het huis uitzicht op was. De tuin was omzoomd door bomenlanen. Bij de buitenplaats hoorden ook moestuinen en een boomgaard aan de overkant van de Domburgse watergang. Naar deze 'Overtuin' of 'Overwater' is de zwarte schuur op Langevielesingel 12 genoemd (vroeger 'Stadstuin/kwekerij Overwater', nu 'Versmarkt Overwater').

Op de kaart is duidelijk te zien dat er aan de waterkant al een klein huisje stond dat gedeeltelijk boven de Domburgse watergang was gebouwd en van waar men met een bootje naar de 'Overtuin' kon gaan. Verder zijn de molen op het Seisbolwerk en de Seisbrug ingetekend en, wanneer je goed kijkt, ook de Seispoort bij de Seisbrug. Uit een latere kaart en uit bewaard gebleven foto's blijkt dat er in de bocht van de singel, tegenover de molen, een flink koetshuis stond dat bij 'De Griffioen' hoorde.

Begin 18^e eeuw was 'Huize De Griffioen' vele jaren eigendom van Hermanus van de Putte. Hij was o.a. reder en had dertien schepen: negen kaperschepen en vier schepen die op Afrika voeren en die (smokkel) handel dreven in buskruit, geweren e.d. Vooral door kaapvaart tijdens de 'Spaanse successieoorlog' (1702 – 1713) was hij heel rijk geworden. Waarschijnlijk was hij het die de eerdere trapgevel rond 1720 heeft laten veranderen tot de huidige voorgevel van 'De Griffioen'.

Zijn dochter Maria Johanna trouwde in 1718 met Johan Assuerus Schorer, een vooraanstaand burger van Middelburg. In later jaren kwam dit echtpaar in 'De Griffioen' wonen en zij lieten in 1733 het tuinhuisje aan de Domburgse watergang vervangen door een koepel. In het plafond werden de wapens van de families Schorer en Van de Putte aangebracht. Onder de koepel werd een schuithuisje gebouwd. Een geriefelijk startpunt voor het spelevaren op de watergang.

In de loop van de volgende twee eeuwen is er aan het uiterlijk van de theekoepel nauwelijks iets veranderd maar door gebrek aan onderhoud raakte de koepel op den duur wel in verval. In 1967 is de theekoepel volledig gerestaureerd en het prachtig gelegen gebouwtje wordt nu vaak op een schilderij of op een foto vastgelegd.

Voordat de Bomenbuurt er was ... (7)

In 1768 werd door J. Massol van 'Huize De Griffioen' de plattegrond op de volgende bladzij gemaakt. Deze plattegrond hangt nu in de hal van dit huis. Op de plattegrond is te zien dat toen het park was ingedeeld in meerdere delen met onder andere verschillende vijvers. Duidelijk is te zien dat in 1768 een deel van de tuin daar lag waar nu de Bomenbuurt is. Ook het 'Overwater' aan de overkant van de Domburgse watergang hoorde nog steeds bij 'De Griffioen'.

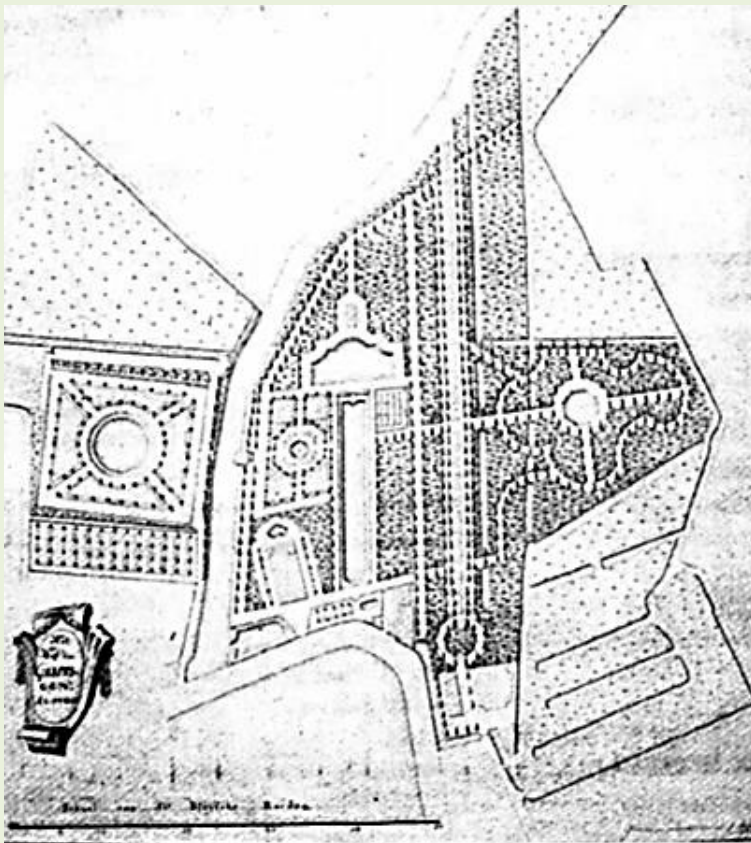
Naast het huis lag een langwerpige vijver (het Grand Canal). Deze kwam uit in een komvormige vijver. In eerste instantie waren deze twee waterpartijen van elkaar gescheiden maar in de negentiende eeuw werden ze samengevoegd tot één vijver. Samen met (een deel van) het huis en met de theekoepel is het Grand Canal het enige wat vandaag nog van de voormalige buitenplaats overgebleven is.

In de 17^e eeuw was 'Huize De Griffioen' gebouwd als buitenplaats van een rijke koopman en tot 1932 bleef het particulier eigendom van rijke Middelburgse families. Soms bleef het door vererving lange tijd binnen dezelfde familie, soms was het door verkoop al snel in handen van een andere familie overgegaan. In 1932 veranderde dat.

Bij raadsbesluit van 20 juli 1932 werd volgens de notulen van de gemeente Middelburg *"de buitenplaats 'De Griffioen', bestaande uit heerenhuis, tuinmanswoning met koetshuis, kwekerij met kassen, tuingrond, bosch, koepel en vijver aan den Seissingel ter grootte van 1.92.97 ha"* voor 25.600 gulden aangekocht. Uit de notulen blijkt dat ook de 'Overtuin' aan de andere kant van de Domburgse watergang bij de aankoop hoorde. Dit deel van de grond kreeg daarom later de naam 'Stadstuin/kwekerij Overwater'.

Bij de verwoestende brand van mei 1940 in de binnenstad van Middelburg ging ook het stadhuis verloren. Tijdelijk is toen 'De Griffioen' gebruikt voor de gemeentelijke administratie maar het huis met de vele aparte kamertjes was er eigenlijk niet geschikt voor.

In het theekoepeltje werden drie huwelijken gesloten. Meer huwelijks-sluitingen durfde men daarna niet meer aan omdat het koepeltje zo vervallen was dat er gevaar was om door de vloer te zakken.



In 1942 wordt 'De Griffioen' met erf, tuin en koepel aangekocht door de Hervormde Diaconie, al was het huis inmiddels door de Duitsers in beslag genomen. De bedoeling was het huis, zodra dat mogelijk was, als rusthuis voor bejaarden in gebruik te nemen. Maar toen de Duitsers vertrokken waren, stond Walcheren onder water. Ook 'De Griffioen' had door de inundatie schade opgelopen. Deze moest eerst hersteld worden. Daardoor kon het rusthuis pas in 1948 officieel geopend worden.

Daarna wordt het huis in 1980 verkocht aan een projectontwikkelaar die er o.a. aan de achterkant een gebouw met appartementen aan toevoegt. Het oude herenhuis werd gerestaureerd en geschikt gemaakt als kantoor. Zo is 'De Griffioen' in de loop der eeuwen van 'Buitenplaats van een rijke koopman' tot een 'Monumentale kantoorvilla' geworden.

Het ontstaan van de Bomenbuurt (1)

Op de vorige bladzijden stonden een aantal artikeltjes uit 'Bomenburen' over de geschiedenis van ons stukje grond op Walcheren voordat de Bomenbuurt er was. Op deze en de komende bladzijden is de vervolgserie uit 'Bomenburen' overgenomen waarin over het ontstaan van de Bomenbuurt verteld werd.

Al voor de tweede wereldoorlog begon Middelburg buiten de vesten uit te breiden. De wijk 'Nieuw Middelburg' is bijv. tussen 1920 en 1930 gebouwd. De huizen in die nieuwe wijk waren bedoeld voor arbeiders. (Zoals we later zullen zien werden in onze Bomenbuurt 'middenstands-woningen' gebouwd, bedoeld voor ambtenaren, leraren, officieren, enz.).

De arbeiderswoningen in 'Nieuw Middelburg' waren zeer gewild. In het begin van de vorige eeuw, dus nog geen 100 jaar geleden, kwam het in de dichtbevolkte binnenstad nog regelmatig voor dat eenvoudige arbeiders met meerdere gezinnen in één huis woonden en onder slechte hygiënische omstandigheden. Er was weinig ruimte om te wonen en te slapen. Soms was er geen WC (dan was het toilet een ton) en geen elektriciteit (dan moest men zich behelpen met gaslicht).

Wanneer je vanuit die situatie een woning kreeg in 'Nieuw Middelburg' betekende de verhuizing naar een zelfstandige woning met elektriciteit, een WC, een aparte keuken en drie slaapkamers een ongekennde luxe.

In de jaren '30 werden buiten de vesten van Middelburg ook enkele kleine villaparkjes gebouwd zoals de 'Laan van Nieuwenhove', de 'Nadorst' en het naast de Bomenbuurt gelegen 'Park de Griffioen'. In het huis-aan-huisblad 'De Faam' uit die jaren stonden regelmatig stamtafel-gesprekken tussen Snip en Snap. In deze gesprekken werden allerlei gebeurtenissen en ontwikkelingen in Middelburg nog eens lichtvoetig op de korrel genomen. Zo ook de bouw van deze villa's.

In het stukje hiernaast gaan Snip en Snap eens kijken naar de eerste huizen in 'Park de Griffioen'. Ze moeten nog wel even zoeken. Blijkbaar waren er vanaf de singel nog geen woningen te zien. Maar achter 'Huize De Griffioen' vinden ze inderdaad de eerste drie huizen. Maar: *"die staan daar eventjes verscholen zeg. Men moet wel rust, volkomen rust begeren, om daar te willen wonen"*!

SNIP EN SNAP.



Snip : Ga je mee, Snap, een wandeling maken? Het is nu droog.

Snap : Dat doe ik; welke richting wil je uit?

Snip : De Singels zijn altijd mooi en ik wil wel eens 'n kijkje nemen bij „De Griffioen”.

Snap : Dat is 'n idee. Die aanleg en bebouwing wil ik graag eens zien.

Snip : Ik kan me met dat bouwen buiten de stad heelemaal niet vereenigen en vooral niet, dat de Gemeente voor dat doel grond koopt.

Snap : Eerlijk gezegd, ik ook niet. De binnenstad wordt zoo zachtjes aan geheel verlaten; alles trekt naar buiten.

Snip : Goed gezien. Het is opvallend zoo veel woningen in de stad al zeer geruimen tijd onbewoond staan. Zoowel groote huizen als beneden- en bovenwoningen.

Snap : Dat is voor menigen verhuurder een groote strop. En ik vraag met je: ligt het op den weg van de Gemeente om grond-speculante te zijn?

Snip : Zou nu aan dezen grondverkoop verdiend zijn? Ge moet niet gering denken over al de werkzaamheden, die verricht zijn vóór dat men bouwen kon. En dan de aanleg van straten, van gas, electriciteit, water, rioolering — wat zal dat alles gekost hebben!

Snip : Wat is het toch eigenaardig, dat de menschen zoo graag de stad ontvluchten en buiten wonen.

Snap : Ja, en als ze er een poos wonen zouden er vele — vooral als zij of hun kinderen ouder worden — weer gaarne naar de binnenstad terugkeeren, maar dat brengt door, gaans verlies met zich, omreden ze niet meer krijgen wat ze bij koop betaald hebben.

Snip : Hoe het zij — ik behoud de trekkers naar buiten toch liever als ingezetenen van Middelburg, dan dat zij in de gemeente Koudekerke of St. Laurens zich vestigen.

Snap : Zoo al pratend hebben we ons doel bereikt. Ik dacht dat er al drie huizen gebouwd waren. Waar zijn die dan?

Snip : Dat snap ik ook niet. Een straat is aangelegd, maar, zie, die loopt dood.

Snap : Laten we eens zien. We moeten die huizen toch kunnen vinden.

Snip : Daar, achter het huis „De Griffioen” zie ik wat. Dat moeten ze dan zijn.

Snap : Die staan daar eventjes verscholen, zeg. Men moet wel rust, volkomen rust begeeren, om daar te willen wonen.

Snip : Ik houd tenminste meer van de gezelligheid en zie graag menschen.

Snap : Wanneer zal hier nu alles bebouwd en bewoond zijn? Het is te hopen, dat de Gemeente er geen strop aan heeft zooals aan de hoek Nieuwstraat.

Snip : Kijk eens naar de lucht. Laten we gauw de beenen nemen en zien dat we thuis komen.

Snap : Ziezoo, dat is net voor de groote bui binnen. Gegroet.

Snip : G'n dag, hoor.

Het ontstaan van de Bomenbuurt (2)

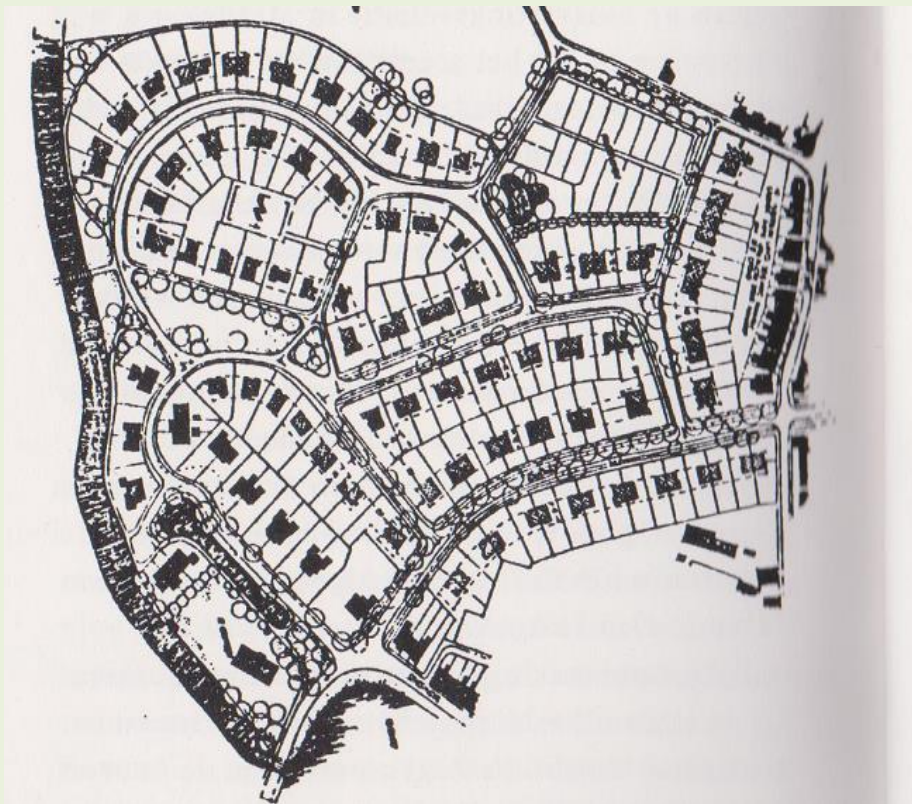
Aan het begin van de tweede wereldoorlog wordt in de strijd om Zeeland op 17 mei 1940 een groot deel van de binnenstad van Middelburg door brand verwoest. Bijna zeshonderd woonhuizen en zakenpanden gaan verloren en ongeveer achthonderd gezinnen worden dakloos. Er was in Middelburg vóór de oorlog al een tekort aan woonruimte en de behoefte aan nieuwe woningen is nu ineens heel groot geworden. Het gemeentebestuur besluit om in de binnenstad voorrang te geven aan de bouw van winkelpanden en om nieuwe huizen vooral buiten de vesten te bouwen.

Plannen werden gemaakt en al snel werd begonnen met de bouw van arbeiderswoningen op 'Het Zand' (de huizen in de omgeving van de Langevieleweg). In juni 1941 ging daar de eerste paal de grond in en eind 1943 waren in er op 'Het Zand' in het totaal 151 woningen gereed.

Ook aan middenstandswoningen was gebrek. Voor de bouw daarvan werd het gebied tussen het Stadswegje (nu Griffioenstraat), de Seisweg, de Jodengang en de Domburgse watergang aangewezen. Dus wat nu 'ons' gebied is. Eerst werden een aantal stedenbouwkundige uitgangspunten vastgesteld en vervolgens de eerste schetsen gemaakt. Aan de bijgaande tekening uit 1941 is te zien dat gedacht werd aan een ruim opgezette wijk, passend bij het achterliggende landelijk Walcheren, en met een bochtig verloop van de straten. Op dat moment werd uitgegaan van voornamelijk twee-onder-één-kap woningen met een ruime tuin. Een soort villawijk dus.

In juli 1942 voerden de Duitse bezetters in Nederland een algemeen bouwverbod in. Alle bouwcapaciteit moest gebruikt worden voor de aanleg van de bunkers van de Atlantikwall. Bestaande bouwprojecten mochten afgemaakt worden, aan nieuwe mocht niet worden begonnen. Dus ook niet aan de bouw van de wijk 'Griffioen'.

Wel gaan tijdens de oorlogsjaren de gedachten over onze wijk verder. Het plan uit 1941 wordt daarbij regelmatig aangepast en gewijzigd. Hoewel er daarbij meestal nog van villa's met twee of drie woningen onder één kap uitgegaan wordt, werd soms ook al gedacht aan strokenbouw waarbij meer huizen op dezelfde oppervlakte gebouwd kunnen worden. Uiteindelijk blijkt dit laatste de voorkeur te hebben.



Na de oorlog pakt in 1946 het gemeentebestuur van Middelburg de uitbreidingsplannen weer op. Er worden voor nieuw te bouwen wijken enkele uitgangspunten geformuleerd waaronder:

- een wijk moet zich tot een prettige woonwijk kunnen ontwikkelen en ruim en open zijn (in tegenstelling tot de dicht bebouwde binnenstad)
- rondom de wijk moeten niet bebouwde gebieden blijven die als een soort groene longen tot de vesten en de bolwerken komen
- een wijk moet in harmonie zijn met de landelijke omgeving maar ook door een hogere beplanting vanuit de polder duidelijk begrensd zijn
- vanaf de bolwerken moeten de mooie uitzichten over het eiland Walcheren blijven bestaan

In het volgende artikelje zullen we zien dat de gemeente zich bij de bouw van de nieuwe wijk 'Griffoen' (wat nu de Bomenbuurt is) voor een groot deel aan deze voorwaarden gehouden heeft.

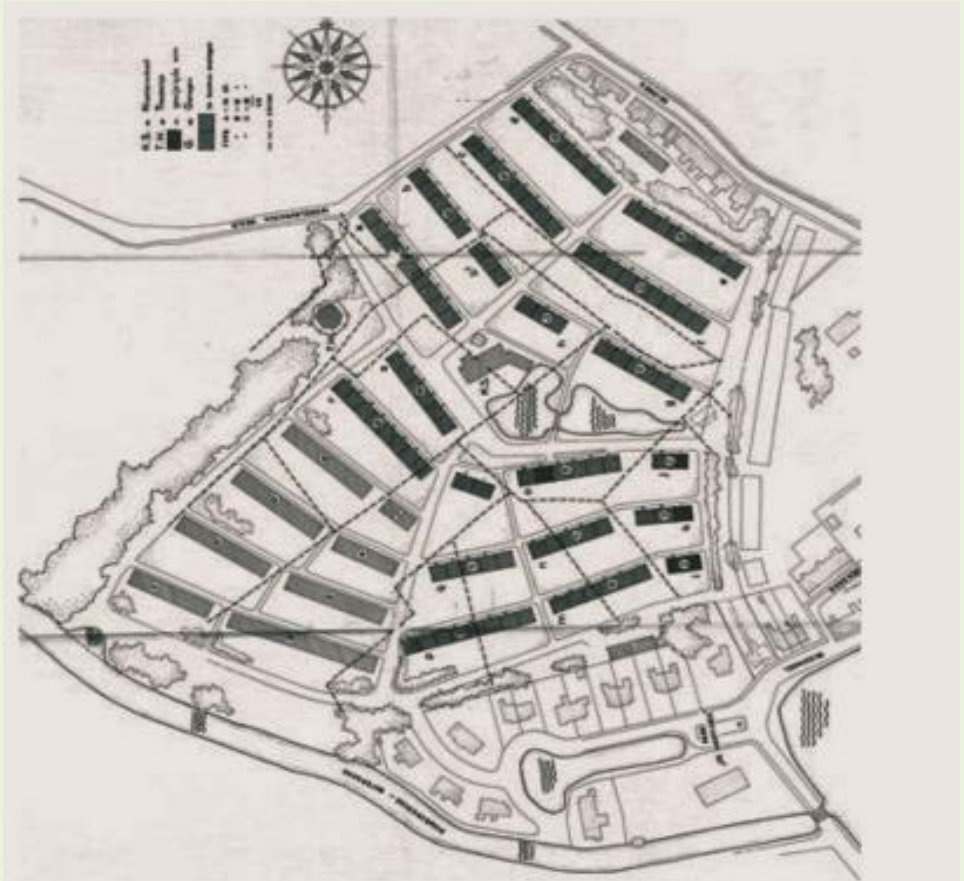
Het ontstaan van de Bomenbuurt (3)

Arend Rothuizen (geb. 1906 in Goes) was zoon van een architect en is na de oorlog een van de bekendste architecten van Zeeland geworden. Zijn opleiding ontving hij aan de Technische Hogeschool in Delft. Nadat hij twee jaar bij het bureau van zijn vader in Goes gewerkt had, vestigde hij zich in 1931 als zelfstandig architect in Middelburg. In 1942 gaat hij samenwerken met architect Piet 't Hooft in Goes.

Dit architectenbureau Rothuizen 't Hooft kreeg in 1947 van het gemeentebestuur van Middelburg de opdracht een ontwerp in te dienen voor de bouw van ongeveer 150 middenstandswoningen in de nieuwe wijk Griffioen. Op de bladzij hiernaast het bebouwingsplan dat in juni 1947 ingediend werd. Het was een heel nieuwe opzet vergeleken met eerdere ontwerpen. Rothuizen kiest voor langere en kortere stroken van aan elkaar geschakelde woningen. Alle woningen zijn op het zuiden gericht. De straten zijn wat geknikt waardoor aan het begin van een straat het eind niet te zien is. Zo ontstaan wat intiemere ruimtes dan bij lange rechte straten het geval zou zijn. Aan de zuidzijde gaan de privé tuinen en het openbaar groen zonder scheiding in elkaar over. In de tuinen worden geen schuttingen geplaatst en geen schuurtjes neergezet.

Bij de vijver werd een kleuterschool gepland en in de Berkenlaan enkele winkels. Aan de kant waar nu de CSW is (links op de plattegrond) waren ook straten en huizen ingetekend en zou de wijk afgesloten worden door een groenstrook met een theehuisje. De Lijsterbeslaan en de Esdoornlaan kwamen rechtstreeks uit op de Olmenlaan en niet met een 'bajonet-ontsluiting' zoals het geworden is.

De stippellijnen in deze tekening zijn de sloten die op dat moment nog door het gebied liepen. Om verzakkingen van huizen te voorkomen werd zoveel mogelijk vermeden te bouwen op de plaats van deze sloten. Om die reden werd het bebouwingsplan later hier en daar nog wat gewijzigd. Ook andere onderdelen van dit plan zijn uiteindelijk niet gerealiseerd. De winkels, de kleuterschool en de groenstrook met het theehuisje zijn er nooit gekomen en ook de lichter gekleurde huizenblokken zijn nooit gebouwd. Daardoor staan er in plaats van de geplande 150 huizen nu maar 112 woningen in de Bomenbuurt.



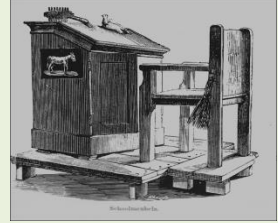
Wanneer we kijken naar de uitgangspunten van de gemeente Middelburg voor nieuwe wijken (zie vorig artikeltje) dan blijken die in dit ontwerp van Rothuizen volop aanwezig te zijn:

- de wijk is ruim en open en zou door de aanwezigheid van winkels een zelfstandige woonwijk met een eigen karakter kunnen worden
- aan weerszijden van de wijk - aan de andere kant van de Seisweg en aan de overkant van de Domburgse watergang - zijn groene longen
- door de ruime en open grasvelden is de wijk in harmonie met de landelijke omgeving maar door bijv. de groenstrook links op de plattegrond toch heel duidelijk afgescheiden van het achterliggend gebied

In juni 1947 wordt dit plan door de gemeenteraad aanvaard. Maar over die huizen werd eerst nog wel stevig gediscussieerd.

Het ontstaan van de Bomenbuurt (4)

Weet u nog wat een lessenaar is? Het schrijfbld daarvan loopt schuin af. Zo schuin lopen ook de daken van onze huizen. Daarom worden ze wel lessenaarsdaken genoemd.



Toen de gemeenteraad in juni 1947 sprak over het uitbreidingsplan Griffioen en zijn goedkeuring moest geven aan het ontwerp voor de huizen in de Bomenbuurt hadden meerdere raadsleden moeite met deze lessenaarsdaken. Nergens in Middelburg waren ze immers te vinden! Dus pasten ze ook niet bij onze stad, vond men. En zouden de huizen daardoor niet te weinig opbergruimte hebben? Daarom ging niet iedereen zomaar akkoord. Bovendien was zo'n ruim opgezette wijk met huizenbouw in stroken ook nieuw en



onbekend. Maar na een flinke discussie, waarin o.a. bleek dat deze platte daken goedkoper waren dan schuine daken, werd het

ontwerp van bureau Rothuizen 't Hooft toch aangenomen. De tijd drong! Er waren dringend nieuwe huizen in Middelburg nodig.

Voor het beheer van de huizen werd een nieuwe stichting opgericht: de stichting 'Goed wonen', die in 1971 met andere woningcorporaties fuseerde tot de 'Woningbouwvereniging Middelburg' (nu 'Woongoed').

Inmiddels was ook de grond voor de Bomenbuurt in handen van de gemeente. Dat was niet van een leien dakje gegaan. Het grootste deel van dit gebied was eigendom van dhr. W. Reijnierse die zijn boerderij aan de Seisweg had (ongeveer op de plaats waar nu het doktershuis op nr. 29 is). Hij wilde zijn land wel verkopen maar vroeg daar in de ogen van het gemeentebestuur te veel geld voor. Toen er geen overeenstemming bereikt kon worden, startte de gemeente een onteigeningsprocedure. Zo werd de gemeente in juli 1947 toch eigenaar van zijn boerderij en grond. Uiteindelijk betaalde de gemeente 85.000 gulden voor dit geheel. De bouw kon beginnen!

Het gebied was voor een deel nogal laag gelegen en werd doorsneden door sloten. Om te kunnen bouwen moest er eerst opgehoogd worden en moesten sloten gedempt worden. Daarom werd midden in de wijk een vijver gegraven. De klei die daardoor vrij kwam kon gebruikt worden om op andere plaatsen in de wijk de grond op te hogen. Zo is de (mooie) vijver in de Berkenlaan ontstaan.

Bij het graafwerk voor de vijver is de graafmachine ook door de dichte kleilaag heen gegaan. Onder deze kleilaag zit een zoute veenlaag (zoute kwel). Door de vermenging van dit zout met het zoete oppervlaktewater is nu het water van de vijver in de Berkenlaan een beetje brak. Dit in tegenstelling tot de vijver in Park de Griffioen. Het water van die vijver is zoet. Door dit verschil in waterkwaliteit is de plantengroei in deze twee vijvers nu verschillend.

Na al deze voorbereidingen kon de werkelijke bouw beginnen. Er wordt aan de kant van de singel begonnen met bouwen. In april 1949 schrijft de directeur van Gemeentewerken dat de woningen Kastanjelaan 1 en 3 en Esdoornlaan 1, 3 en 5 in gebruik genomen kunnen worden. De bewoners zullen nog wel overlast door de bouwwerkzaamheden ervaren. Er kan ook nog geen bakker, groente- of melkboer aan de deur komen en het huisvuil zal nog niet opgehaald worden.

Eind november 1949 zijn daarna de woningen tot en met de Berkenlaan gereed en in maart 1950 zijn alle huizen klaar. Al onze (degelijk gebouwde) huizen zijn nu dus ruim 65 jaar oud. De woningen zijn al vrij snel erg gewild, hoewel de omgeving nog kaal is. Alleen in de laatste lanen duurt het wat langer voor alle huizen bewoond zijn.



Het ontstaan van de Bomenbuurt (5)

Zoals we zagen zijn onze woningen gebouwd volgens het ontwerp van architectenbureau Rothuizen 't Hooft. In dit ontwerp zaten een aantal opvallende elementen.

Om te beginnen waren alle huizen zo gesitueerd dat het woongedeelte aan de zuidkant van de woning lag. Zo kon optimaal geprofiteerd worden van zon, licht en warmte. De kelder voor de opslag van de etenswaren en de keuken lagen aan de koele noordkant van de woning.

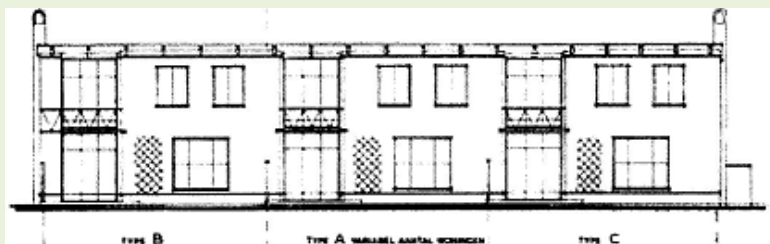
Bij het ontwerp was uitgegaan van ruime, open en groene ruimten aan de tuinkant van de huizen, waarbij het open karakter niet verstoord mocht worden door schuttingen of schuurtjes. Vandaar dat Rothuizen geen berging aan de achterkant van de huizen ontwierp maar een berging aan de voorkant. Daarbij moest de bijbehorende deur ook aan de voorkant van een huis komen maar die werd verscholen achter een muurtje en een poortje. Door het binnenplaatsje ongeveer 60 cm te verdiepen, kon deze tweede deur 60 cm lager geplaatst worden en werd deze deur vanaf de straat door een muurtje aan het oog onttrokken. Het gevolg was wel (zoals blijkt) dat het lager gelegen binnenplaatsje en de berging/bijkeuken het meest gevoelig zijn voor wateroverlast. Rond de voordeur (de hoofddeur) werd een brede witte sierrand aangebracht om zo deze deur extra accent te geven.



In de tijd waarin onze huizen ontworpen en gebouwd zijn, werden huizen verwarmd door kolen te stoken. Daarom kwam op het binnenplaatsje naast de deur naar de berging een kolenhok (bij een aantal huizen nog aanwezig). Door middel van een opening in de muur van de berging/bijkeuken naar dit hok konden de kolen van binnenuit geschept worden.

Andere opvallende zaken aan de woningen waren het overstekende en slanke lessenaarsdak, het in diepte verspringen van voorgevel en

achtergevel en de grote open glaspuen aan de tuinkant, zowel beneden als boven. Verder ook het diagonale ruitpatroon dat op veel plaatsen terug komt: in het raampje aan de voordeur, het muurtje aan de straatkant, het scheidings-hekwerk tussen de tuintjes, het balkonhek, de schuifdeur tussen de woon- en eetkamer, de schoorsteenmantels, enz.



Er waren drie soorten woningen: de tussenwoningen (A-woningen), de woningen aan de westkant van een blok die de voordeur aan de zijkant van het huis hebben (B-woningen) en de woningen aan de oostkant van een blok waarbij het binnenplaatsje om de hoek van het huis doorloopt (C-woningen). De huurprijzen waren 44,95 gulden (A-woningen), 46,90 gulden (B-woningen) en 49,10 gulden (C-woningen) per maand. Deze huurprijzen waren naar Middelburgse begrippen hoog zodat men zei: “die bewoners zullen zeker geen echte boter meer kunnen betalen maar moeten het met margarine doen”. De wijk kreeg dan ook de bijnaam ‘margarine-buurt’. (Er was ook nog een tweede bijnaam. Zie blz. 28.)

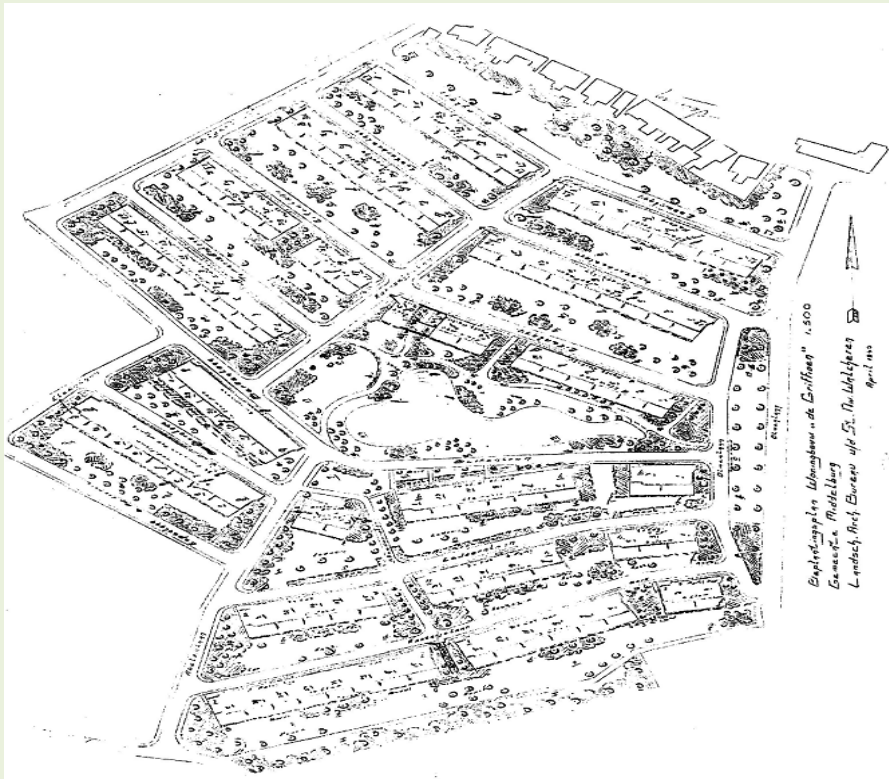
De gebouwde huizen waren bedoeld voor de gegoede middengroepen. Bij de toedeling werd hier streng op gelet: ambtenaren, leraren, officieren enz. mochten er met hun gezin gaan wonen, onderofficieren niet. Voor de huurders waren er regels waaraan men zich te houden had: de was mocht bijv. niet op het balkon opgehangen worden. Zoiets werd wel gedaan in arbeidersbuurten maar kon in een nette buurt als de Griffioen niet toegestaan worden. Om de was te drogen werd in de berging een droogrek aangebracht (in sommige huizen nog aanwezig).

Verder moesten om het ruime en open karakter van de wijk in stand te houden privé tuintjes en openbaar groen op een natuurlijke wijze in elkaar overgaan. Daarom moest de afscheiding met het openbaar groen een lage heg zijn, mochten er geen schuttingen, schuurtjes of tuinhuisjes neergezet worden en mocht de tuin alleen als siertuin gebruikt worden.

Het ontstaan van de Bomenbuurt (6)

Doordat aan het eind van de oorlog Walcheren onder water gezet werd, was na de oorlog door het zoute water alle vegetatie dood. Er moest opnieuw ingericht en aangepland worden. Maar hoe?

Landschapsarchitect Christiaan P. Broerse uit Amstelveen werd door de Stichting Nieuw Walcheren aangetrokken als adviseur voor de nieuwe beplanting. Broerse was in 1902 geboren in Serooskerke en had daar tot zijn 17e gewoond. Hij kende het vooroorlogse Walcheren goed en wilde bij de herbeplanting het streekeigene weer terug laten komen. Zo plantte hij bijv. bij voorkeur inheemse boomsoorten aan zoals de iep, de es, de abeel, de kastanje en de meidoorn. Tussen 1946 en 1954 ontwierp en begeleidde Broerse een groot aantal groenprojecten op Walcheren. Ook het groenplan voor de nieuwe wijk Griffioen in Middelburg (onze Bomenbuurt) dat op de grens van platteland en stad kwam te liggen.



Het plan van Broerse voor onze wijk bevatte grote open grasweiden met lage heggen op de grens van het openbaar groen en de tuintjes om zo het weidse Walcherse landschap te laten doorlopen in de wijk. Tegelijk moest een hoge beplanting het eind van dit landschap en het begin van de stad markeren.

De hoge bomen in de straten mochten alleen inheemse bomen zijn zoals kastanje, eik en lijsterbes. Op de plattegrond van Broerse (zie de bladzij hiernaast) was precies aangegeven hoeveel bomen er van een bepaalde soort moesten worden gepland en waar ze moeten komen. De straten werden vervolgens genoemd naar de bomen die er in gepland waren. (Op blz. 34 t/m 40 staat een beschrijving van deze bomen.)

In de grasvelden nam Broerse kleine perkjes met bloeiende planten op zoals rozen, forsythia en lage kornoelje. Aan het begin en het eind van grasvelden en hier en daar achter de huizen kwamen bosschages van inheemse heesters. Ook naast hoekwoningen met de voordeur aan de zijkant plaatste hij, als dat mogelijk was, hogere beplanting zodat de voordeur daardoor wat aan het zicht onttrokken werd. Rond de vijver kwamen berken, populieren en een aantal treurwilgen. Zo werd de vijver met de ruimte er om heen het groene middelpunt van de wijk. Bankjes nodigden uit om daar eens rustig te gaan zitten en rond te kijken.

Het bestuur van de stichting 'Goed Wonen', dat tot 1971 de huizen in de wijk in beheer had, vond dat het openbaar groen ontzien moest worden en liet daarom verbodsbordjes op de grasvelden zetten. Het hielp niet zoveel. De grasvelden nodigden uit tot balspelen waarbij natuurlijk de bal



af en toe uit de bosjes gehaald moest worden en waardoor er ook wat schade aan het groen ontstond. Handhaving bleek onmogelijk en na verloop van tijd verdwenen de bordjes.

De door Arend Rothuizen ontworpen woningen met het door Christiaan Broerse ontworpen groenplan maken de Bomenbuurt tot een unieke wijk. De Bomenbuurt heeft om die reden binnen de gemeente Middelburg de status '**Gemeentelijk Monument**' gekregen.

Het ontstaan van de Bomenbuurt (7)

In een vorig artikeltje zijn Snip en Snap al geïntroduceerd (zie blz. 16). Dit keer bespreken de beide heren in hun wekelijkse ontmoeting onze Bomenbuurt. Het stukje is van februari 1950, de maand waarin de laatste huizen in de buurt opgeleverd werden. De wijk heette toen officieel de wijk Griffioen maar Snip en Snap spraken in verband met de namen van de straten al over de Bomenwijk. In latere jaren, toen de wijk Griffioen verder uitbreidde, werd het eerste deel van de wijk Griffioen 1 geen ‘wijk’ meer genoemd maar een ‘buurt’: de Bomenbuurt.

De beide heren zijn eigenlijk best te spreken over onze bijzondere huizen: *“de indeling, de afwerking, het is alles af”*. Toch hebben ze blijkbaar de indeling niet helemaal begrepen want ze hebben het over *“huizen waarvan de voordeur niet te zien is”*. Maar ondanks alle lof zouden ze er als echte Middelburgers niet willen wonen. Het is te ver van de binnenstad vandaan!

Snip en Snap bespreken ook de twee bijnamen die toen voor de Bomenbuurt in omloop waren: de *‘margarinebuurt’* vanwege de hoge huishuur en *‘de huizen met de urinoirs’*. Deze laatste omschrijving verwijst naar de verschillende plekken die er in die tijd in Middelburg waren waar mannen achter een muurtje een plasje konden doen. (Bij de Nieuwe Kerk is nog zo’n urinoir te vinden, al is het daar niet achter een muurtje maar in een nis tegen de kerk.) De muurtjes bij onze huizen deden blijkbaar aan de muurtjes van de urinoirs denken.

Er was met het oog op deze urinoirs voor onze buurt nog een kortere bijnaam: de pisbakkenbuurt. Bij de vijver in de Berkenlaan staat een informatiebord over de Bomenbuurt. Daarop is te lezen dat *“de architect aan de straatzijde een verdiepte en achter een muurtje verstopte achter-ingang ontwierp. Deze typische toevoeging gaf de wijk in de volksmond de naam pisbakkenbuurt.”* Snip en Snap hielden het dus nog netjes

Beide namen zijn in het vergeetboek geraakt. Gelukkig maar. Niemand van ons zou bij het noemen van het woonadres er prijs op stellen als reactie te krijgen: “oh, jij woont dus in de pisbakkenbuurt”. Maar als anekdote is het wel leuk om dit te weten.

SNIP EN SNAP



Snap : Hebt jij al een kijkje genomen in de huizen in de bomenvijk?

Snip : Je bedoelt de Eikenlaan, de Esiaan, enz. Ja, ik heb één van die huizen bezichtigd en ik moet zeggen : ze zijn mooi! De indeling, de afwerking, het is alles af. Als ze daar niet stonden, zou ik er best willen wonen. Ik woon niet graag achter de bruggen, men is overal te ver van af.

Snap : Weet je hoe men die buurt noemt?

Snip : O, echt Middelburgs, om direct een bijnaam te geven. 't Zal wel weer niet veel bijzonders zijn.

Snap : Twee benamingen heb ik al gehoord. De margarinebuurt en.....

Snip : Margarinebuurt! Er staat daar toch geen margarinefabriek?

Snap : Neen, nu moet je horen. Hoe verzinnen de mensen het. Margarinebuurt, omdat verre weg de meeste bewoners margarine moeten eten, omdat de huishuur voor hun portemonnaie te hoog is.

Snip : Wat een onzin! Of margarine alleen gegeten wordt door minder kapitaalkrachtigen. Heus, geloof me, Snap, ook door beter gesitueerden wordt geen roomboter gesmeerd. Ik kan het verschil niet proeven.

Snap : Ik vind het schandelijk deze aanduiding van deze nieuwe wijk.

Snip : Volkomen met je eens. Die tweede benaming is zeker al niet veel beter?

Snap : Ik durf haar haast niet hardop zeggen. Je weet, dat er een muurtje staat aan de voorzijde van het huis, vlak vóór de voordeur.

Snip : O, dat afschuwelijk lelijke muurtje! Het ontsiert het huis. Een huis, waarvan de voordeur niet is te zien, hoe is een dergelijke bouw toch mogelijk! Dat muurtje herinnert aan een urinoir, die ook door een muurtje aan het oog wordt onttrokken. En zie, daarom wordt die buurt genoemd: de huizen met de urinoirs.

Snap : Neen, nu moet ik toch smakelijk lachen. Eerlijk gezegd, de eerste benaming margarinebuurt vind ik allermisselijkst en gans ongepast, maar voor die andere benaming valt wel iets te zeggen.

Uit: De Faam van 17 februari 1950

Het ontstaan van de Bomenbuurt (8)

Zoals we in vorige hoofdstukken zagen, zijn onze woningen rond 1950 gebouwd. Naar de maatstaven van die tijd, vlak na de oorlog, woonden de eerste bewoners in een prachtig huis. Je kwam er dan ook niet zomaar in. De huizen waren als middenstandswoningen voorbehouden aan de gegoede middenklasse.

Sinds de bouw zijn er veel veranderingen aangebracht om de huizen ‘bij de tijd’ te houden. Zo kregen bijv. in de zeventiger jaren alle huizen gas-gestookte centrale verwarming. Het kolenhok in de poort was daardoor overbodig en mocht afgebroken worden (bijna 2 m² ruimtewinst). Ook mochten bewoners die dat wilden de schouw/schoorsteenmantel in de eetkamer afbreken zodat zij aan die kant van de kamer een vlakke wand kregen.

In 1982 werden in eet- en zitkamer de stalen kozijnen met enkel glas vervangen door aluminium kozijnen met dubbel glas. Daarbij werden de openslaande stalen tuindeuren vervangen door een aluminium schuifpui. De spouwmuren werden geïsoleerd en er kwam dakisolatie.

In later jaren werd een nieuw balkonhek geplaatst en balkonschade hersteld. Ook werden elektriciteitsdraden vernieuwd en lichtschakelaars vervangen. Daarnaast kwam er een combiketel zodat geiser en Cv-ketel uit de berging/bijkeuken konden verdwijnen.



Ingepakte huizen tijdens de grote renovatie in 2011

Rond het jaar 2000 werden vervolgens op beide verdiepingen alle overige stalen ramen en het enkel glas vervangen door kunststof ramen met dubbel glas. Ook werden in 2001 de keuken, de douche en het toilet vernieuwd en opnieuw betegeld. Dit alles om de huizen 'bij de tijd' en aantrekkelijk te houden en om het woongenot te vergroten.

Bij de laatste renovatie (in 2011) zijn in het kader van een energiebesparingsproject o.a. de spouwmuren opnieuw geïsoleerd, is er een nieuw dak met betere isolatie aangebracht. kwam er een nieuwe en zuiniger combiketel en werd een mechanisch luchtcirculatie systeem aangebracht. Ook kon voor een betonvloer met vloerisolatie gekozen worden. Daarnaast werden de glaspuien in de woonkamers vernieuwd, de voordeur en schuurdeur vervangen en is het metselwerk van de buitenmuren opnieuw gevoegd.

Door al deze verbeteringen zijn de woningen energiezuiniger geworden en is het wooncomfort toegenomen. Zo kunnen onze (degelijke) huizen er weer voor een groot aantal jaren tegen.

Bezoekers die voor het eerst in de Bomenbuurt komen zijn verrast dat een wijk met huurwoningen zo ruim is en zoveel groen heeft. Zij zijn ook verrast door de ruimte binnen een woning. Al doen onze



huizen aan de voorkant wat somber en gesloten aan, de woonkamers aan de tuinkant zijn licht en ruim. Architect Rothuizen had deze belangrijke leefruimten op het zuiden gericht om de bewoners optimaal van zonlicht en zonnewarmte te laten profiteren. De ruimten die koel moesten blijven (keuken en kelder) plaatste hij bewust aan de noordkant van de huizen. Met deze aandacht voor energiebesparing was hij dus zijn tijd ver vooruit. Daarnaast gaf hij de woningen op een door-dachte manier veel kastruimte. Kom daar bij nieuwere huizen eens om!

Het was en is goed wonen in onze Bomenbuurt. Geen wonder dat een groot aantal bewoners hier al tientallen jaren woont.

Het ontstaan van de Bomenbuurt (9)

Bij de vijver in de Berkenlaan staat in een perkje een informatiebord over de Bomenbuurt. Het vertelt in grote lijnen het ontstaan van de buurt, wat bijzondere elementen de wijk zijn en waarom de Bomenbuurt het waard is om behouden te worden. In deze laatste aflevering van de serie 'Het ontstaan van de Bomenbuurt' nemen we de tekst van dit bord over:

“De groene buitenwijk Griffioen – nu de Bomenbuurt – is in 1947 ontworpen door de Middelburgse architect Arend Rothuizen (1906-1990) omdat het stadsbestuur na de verwoestingen tijdens de oorlog de bouw van middenstandswoningen noodzakelijk achtte. Voor het stedenbouwkundig plan baseerde Rothuizen zich op de tuinstad ideeën van Marius Duintjer voor dit gebied.

Rothuizen introduceerde de onderbroken strokenbouw en de op het zuiden gerichte tuinen. Deze oriëntatie, die geaccentueerd wordt door de flauw hellende daken en het grote verschil in architectonische uitdrukking tussen voor- en achterkant, geven de wijk een modernistisch karakter. Licht, groen en ruimte bepalen de sfeer van de wijk die in 1950 gereed kwam.

Het groenplan van de wijk werd bedacht door de in Serooskerke geboren tuinarchitect Christiaan Broerse (1902-1995), die op Walcheren meewerkte aan de Middelburgse bolwerken en de parken van Ter Hooge, Der Boede en Toorenvliedt. De grote openbare groene zones met inheemse beplanting die grenzen aan de private tuinen vormen als het ware de longen van de wijk.

In het hart van de wijk werd een vijver gegraven. Omdat de subtiele overgang tussen tuin en park geen schuren of schuttingen verdraagt, ontwierp de architect aan de straatzijde een verdiepte en achter een muurtje verstopte achteringang met berging. Deze typische toevoeging gaf de wijk in de volksmond de naam 'pisbakkenbuurt'.

Thans zijn de 112 woningen in de wijk eigendom van Woongood Middelburg. De Stichting Bomenbuurt Griffioen verzorgt het onderhoud van het meeste groen in de geliefde woonwijk.”



Het informatiebord over de Bomenbuurt bij de vijver in de Berkenlaan

Bomen in de Bomenbuurt: van Essen en Eiken

In de Bomenbuurt is het een 'makkie' om bomen te herkennen want elke laan heeft de naam van de boom of heester die er staat.

Neem nou de ***Essenlaan***.

Op zoek naar de Essen zien we deze tussen de andere bomen staan. Stoere bomen die, als ze een beetje onbelemmerd de kans krijgen om uit te groeien, hoog kunnen worden. In de winter is de Es herkenbaar aan de zwarte knoppen. De Es komt laat in het blad. Als andere boomsoorten groen zijn, komt hij nog achteraan. Vlak voordien bloeit de Es met kleine pluimachtige bloemen die later in het jaar uitgroeien tot trossen langwerpige vleugeltjes. In de zomer is de Es een 'open' boom; je kijkt door de takken heen. Aan één bladsteel zitten 7 tot 13 blaadjes, altijd een oneven aantal in een veer-vorm. Tel ze maar eens na. Mocht je toch een even aantal blaadjes vinden dan brengt dat geluk, net zoals bij een klavertje vier! In de Essenlaan is duidelijk te zien dat ten behoeve van het verkeer de Essen zijn gesnoeid. Een vrijstaande Es is te zien op de hoek Essenlaan/Griffioenstraat.



Op naar de ***Eikenlaan***.

Eiken symboliseren waardigheid, wijsheid en de verbinding tussen hemel en aarde en dat in een hele Eikenlaan vol! Ook de Eik komt wat laat in het voorjaar in blad. Daar staat tegenover dat hij de laatste is die in het najaar zijn bladeren laat vallen. Het blad verteert erg moeilijk doordat het veel looizuur bevat. We komen de bladeren dan ook het hele jaar tegen in de (gevel)tuintjes en in plantsoenen. De vruchten, de eikeltjes, zijn in sommige jaren massaal te zien en in andere jaren bijna niet. Een bekend verschijnsel. Als er veel eikels zijn spreken we van een goed mast-jaar. De schors van de Eik is ruw gegroefd, de takken groeien wat grillig.

De Eik kan honderden jaren oud worden. De meeste zijn hier rond 1950 geplant. Bomen om respect voor te hebben. Ga maar kijken waar de mooiste Eik staat.



Eikenlaan: Eiken in maart



Eikenlaan: Eiken in juni

Bomen in de Bomenbuurt: van Lijsterbessen, Tamarisken en meer.

Meteen is duidelijk welke lanen we deze keer gaan bezoeken.

In de **Lijsterbeslaan** is de beplanting tijdens de groenrenovatie van 2004/2005 behoorlijk op de schop gegaan. De heestervakken zijn gerooid en opnieuw ingeplant met forsythia en ribes, tegen de achtertuinen van de



Essenlaan o.a. sering en meidoorn. In het voorjaar een feestje met al die kleuren. En ja die bomen, zijn dat wel Lijsterbessen? Het is de Zweedse Lijsterbes. Als ze bloeien hebben ze een typische geur. Mooi zijn de oranje/rode bessen die later verschijnen.

Op de hoek Lijsterbeslaan/Kornoeljelaan stond ooit de mooiste boom van de Bomenbuurt. Een majestueuze, solitaire Olm. In 2010 letterlijk geveld door de iepziekte. Iets naast die plek staat nu een rode Beuk die nog wat moet groeien, willen we de Olm vergeten.

De roze wolken met Tamarisken in de **Tamariskenlaan** zijn in de maand mei niet te missen. In juni komen we weer met beide benen op de grond; ze zijn dan uitgebloeid. Ook deze Tamarisken zijn in 2005 opnieuw aangeplant. De Tamarisk is één van die heesters die goed zoute zeelucht verdragen. Als ze bloeien en het is warm weer, waan je je door de karakteristieke geur in een zuidelijk vakantieland.

In de Tamariskenlaan staan een aantal grauwe Abelen. Grote bomen. In het voorjaar komen er lange katjes aan die we met hopen op de straat terug vinden. De grauwe Abeel is een kruising van de witte Abeel en de Ratelpopulier. Een heerlijk geluid als de wind door de bladeren gaat. Het ruist als de zee.

Meteen lopen we even de **Kornoeljelaan** in, richting Berkenlaan. Aan het eind van de winter bloeit hier de Gele Kornoelje.



Tamariskenlaan: Tamarisken in mei



Vijver Berkenlaan: Es en Treurwilg in juni

Bomen in de Bomenbuurt: rondom de Berkenlaan vijver

Vanuit de Kornoeljelaan lopen we het paadje naar de **vijver** in en zien links een machtige Es. Een grootse boom. Aan de vijverkant staan ook een paar Essen. Ze hebben wat fijner blad dan de Essen in de Essenlaan. Tussen de Essen staan een aantal mooie Populieren. Heerlijk om hier even op het bankje te zitten.

Rondom de vijver staan treurwilgen. Water en treurwilgen horen bij elkaar. Ook zien we een aantal knotwilgen. Wilgen groeien snel en hebben buigzaam hout. De Latijnse naam van de wilg is Salix. De bast bevat veel salicylzuur en werd eeuwen geleden al gebruikt als pijnstillend en koortswerend middel.

Op de kop van de vijver aan de kant van de Olmenlaan en ook aan de Berkenlaan staan een aantal Esdoorns. De zaden hebben vleugeltjes en verspreiden zich als vliegtuigjes door de Bomenbuurt. We komen dan ook vaak jonge Esdoorns tegen in de plantsoenen.

Wist u dat een groot aantal van de hagen in de Bomenbuurt ook uit een Esdoorn-soort bestaat? De Nederlandse naam is Spaanse Aak en zou je deze hagen niet snoeien dan werden het bomen.

We maken een uitstapje naar het **Olmenplein**. Hier staat, omringd door bankjes, een Vleugelnoot. Een beroemde Vleugelnoot staat in de tuin van het Gasthuis aan het Noordpoortplein. Die boom is eeuwen oud (over de precieze leeftijd zijn de meningen verdeeld) en meer dan 8 meter dik. Zover zijn we op het Olmenplein nog niet, maar aangeplant in 2007 begint hij al een aardige boom te worden. De Vleugelnoot krijgt aan het eind van de zomer lange slierten vruchten. Het nootje zit in het midden van een rozetje met twee vleugeltjes. Vandaar de naam.

Aan de **Berkenlaan** staan uiteraard een aantal Berken. Richting Griffioenstraat zien we een hele rij Goudberken, die mooi verkleuren in het najaar. Langs de grote Populier lopen we richting kruidentuin. Hier staan langs de vijver drie Moerascipressen, in maart 2014 aangeplant. De Moerascipres oogt 's zomers als een naaldboom maar is in de winter kaal. Ze worden wel 30 tot 50 meter hoog.

We eindigen met een bezoek aan de kruidentuin.

Bomen in de Bomenbuurt: van Kastanjes en Meidoorn

Kent u dat? Je ziet zo'n glanzende kastanje liggen en als vanzelf buk je en je steekt hem in je zak. Er wordt wel gezegd dat een kastanje in je zak goed is tegen reuma en jicht.

Kastanjelaan.

Komend vanuit de Abelenlaan zien we een tamme Kastanje als eerste boom. De bolster ziet er wat harig uit en de vrucht wordt als kastanje-puree of gepoft gegeten.

We zien verder een laan vol Paardenkastanjes. Wat zijn ze mooi als ze in de Meimaand bloeien. Prachtige grote bomen die hier zo beeldbepalend zijn en de Bomenbuurt maken tot wat hij is.

Het valt op dat niet alle bomen kastanjes krijgen. Sommige zijn steriel door een kruising van verschillende soorten. De Paardenkastanje heet



officieel *Aesculus hippocastanum*.

Hippo betekent paard en waarom nu paard? Wellicht omdat de plek op de tak waarop het blad heeft gegeten de vorm van een hoefijzer heeft. Ook werden

kastanjes vanouds aan de paarden te eten gegeven. De stam van de boom heeft een gedraaide bast. Het lijkt alsof de schors schuinsweg om de stam is gewonden.

Doornlaan.

De Bomenbuurt kent verschillende soorten plantsoenen: het wat ruige bosplantsoen, het meer strakke, gecultiveerde heesterplantsoen en verder de keurige perken.

In de Doornlaan zien we een bosplantsoen. Allerlei bomen en struiken door elkaar, o.a. Meidoorn, appel- en pruimenbomen, Mispel, Kweepeer en Duindoorn.

Beeldbepalend is hier de rode Meidoorn. In de voorzomer een prachtig plaatje als ze bloeien

Bomen in de Bomenbuurt: van Esdoorns, Olmen en Wilgen

Esdoorns, ***Esdoornlaan.***

Vanuit de Abelenlaan lopen we de Esdoornlaan in. De oudste en grootste Noorse Esdoorns staan aan deze kant van de laan. Verderop, naar de



Olmenlaan toe, staan jongere bomen. Deze zijn rond 2005 geplant tijdens de groenrenovatie van de Bomenbuurt.

De Esdoorn heeft een handvormig blad, sommige soorten verkleuren in de herfst fraai rood of geel. In de

winter zijn de wat grillig gevormde takken goed te zien. De Esdoorn staat symbool voor onafhankelijkheid.

Olmen, ***Olmenlaan.***

Olm en Iep zijn beiden namen voor dezelfde boom. In maart 2007 zijn de grote Olmen in de Olmenlaan gerooid vanwege de iepziekte. Nadien zijn er olmensoorten aangeplant die daar minder gevoelig voor zijn.

Alle olmensoorten zijn te herkennen aan het blad dat bij de steel een “hapje” mist. We zien nu een laan vol met nog jonge bomen, een groot verschil met het majestueuze aanzicht van vóór 2007.

Wilgen, ***Wilgenlaan?***

Wat was er eerder: de namen van de lanen in de Bomenbuurt met de beplanting daarop aangepast of andersom? Wie het weet mag het zeggen.

Lang voordat de Bomenbuurt gebouwd werd, heette de ***Griffioenstraat*** het Stadswegje. Het ontwerp voor de beplanting van de Bomenbuurt is in 1947 gemaakt door landschaps- en tuinarchitect Christiaan P. Broerse. Hierin wordt het Stadswegje de Wilgenlaan genoemd. Het Stadswegje werd dan ook voorzien van een aantal Wilgenbomen. Maar de naam werd later gewijzigd in het Middelburgswegje en half jaren '60 in de Griffioenstraat. Van de Wilgen is er nog één over.

In de Bomenbuurt zijn de laatste jaren door ziekte, storm of anderszins grote bomen verdwenen. Hier en daar zijn nieuwe, jonge bomen geplant. Daardoor verandert het beeld van de Bomenbuurt steeds.